

Hin føroyska bíblían 50 ár

19. mars 1949 var fyrri mangan føroyingin ein merkisdagur. Hetta var útgávudagur, og móðurmálsbíblían lá á bordinum. Eg havi hoyrt kenslubornar frásagnir um menn sum grótu av gleði hendan vármorgunin. Símun Absalonsen hevur eftir áheitan frá blaðnum skrivað hesa greinina í samband við at tað í dag eru liðin 50 ár síðani bíbliutýðingin hjá Victor Danielsen kom út

SÍMUN ABSALONSEN

Í søguligum hóp eru fimmti ár ikki long tíð, serliga ikki tá talan er um bíbliutýðingar. Og føroyskt man vera í millum tey seinastu erupeiskum málini í fingu sína egnu týðing. Nærum allar týðingar hava sína egnu søgu, ið kann vera bæði hugvekjandi og skelkandi.

Reformatorarnir og bíbliutýðingar

Enski reformatorurin John Wyclif (1329-84) týddi „The Latin Vulgate Bible“ til enskt. Trúarfelagar hansara ið nevndust „lollardar“, høvdu sum aðalmál, at geva fólkinum bíbliuna á móðurmálinum. 100 ár seinni tók Luther av fullum huga undir við hesum tanka, men bæði í Onglandi og á erupeiska meginlandinum var mótsøðan ógilig frá myrku miðaldarkirkjuni. Wyclif varð ríkin úr Oxford og tað var eitt undur, at hann ikki gjordist blóðvitni. Nokur ár eftir deyða Wyclifs var tað lýt deydarevnsing yvir tann ið átti eina Wyclif bíbliu, og pávakirkjan gróv

beinini hjá Wyclif uppافتur og brendi tey, til tess at vanhalga minni um John Wyclif.

Bókin „Ein pinslaváttur“ ið kom út á føroyskum í 1978, er frásøgnin frá einum forfylgdum lollardar. Enska gentan Margery, mátti bota við lívinum fyrri trúgv sína á boðskapin í sínari Wyclif bíbliu.

Týðing Luthers fekk eisini at smakka koyrilin frá miðaldarkirkjuni. Hetta var 100 ár eftir Wyclif og Johan Hus, men fólk vóru nú meira upplýst, og mark var fyrri hvussu leingi kirkjan kundi halda fólkinum í myrkri og vannkunnleika. Tað politiska vald og kúgan ið kirkjan stóð fyrri stóð í andsøgn til boðskap nasarearans, og tað kendist tí sum ein hóttan, um fólk sjálvi fóru at lesa nýggja testamenti.

Um ár 1500 umsetti William Tyndale bíbliuna úr frummálinum til enskt. Hon kom út í 1535. Árið eftir varð Tyndale tikin av døgum og jorðisku leivdir hansara vóru brendar. Í Bretlandi skipaðu

kirkjuligir embætismenn um somu tíð fyrri almennari bíbliubrenning av týðing Tyndales.

Men tað man kennast sum lagnunar speisemi, at týðing Tyndales fái ár seinni varð víðrúkend, og tann kenda útgávan „King James Version“ er í roynd og veru ein endurskoðað Tyndale týðing.

Í søguligum baksýni má ásannast, at sogen um bíbliutýðing til europesik mál, er ein søga um mót, áhaldni, blóð, sveitta og tár.

Eitt av aðalmálunum hjá Luther var, at fólk skuldu fáa bíbliuna á egnum máli. Í samsvar við andan í reformatióini kom bíblían á svenskum í 1541, hin danska í 1550 og hin íslenska í 1584. Men føroyingar máttu bíða í 400 ár.

Fyrsta føroyska royndin

Hóast siðaskifti (reformatióin) frá 1540 eisini í Føroyum átti at ført framstíg við sær á mentunarliga okinum, so má ásannast, at føroyskt mál og mentan vóru fyrri stórum bakkasti. Latinskúlin varð niðurlagð-

ur og danskt gjordist heilagt mál her á landi.

Tann fyrsta royndin at flyta tær heilagu skriftirnar yvir í føroyskt mál varð gjord av prestinum Schroter í 1814. Hann var tá einasti føroyingur ímillum prestarar her á landi. Sælands biskupur Munther gav Schroter loyvi til at umseta nýggja testamentið til føroyskt og byrjast skuldi við Matteus evangelium.

Tá umstøðurnar verða havdar í huga, so fær ein stóra víðing fyrri Schroter. Hann skuldi týða til eitt mál ið einki skriftmál hevði. Schroter legði tí stóð undir føroyskum bókamáli við at gera eitt skriftmál og í 1823 kom „Matteus“ í hvørt heim í Føroyum.

Men móttókan var kaldlig, og hevur hetta óivað gjørt sitt til at stígar kom í bíbliuumseting her á landi. Úr Føroyum var m.a. sagt í eini kærul til Sælands biskup: „Ordet er ikke helligt nok, til at betegne så hellige ting. Vort maal kan være godt nok i daglig tale, men om de aandelige ting høre vi helst på dansk, for hvis udtryk i religionssager vi have baaret ærbødighed fra vi vare smaae.“

Onkur rødd í Føroyum vildi kortini vera við, at

Matteus kundi vera onkrum her á landi at gagni. „Især gamle og enfoldige“, varð tikið til. Eitt brot úr týðing Schroters sum umtalar tær 10 moyggjarnar ljóðar soleiðis:

Tær óvitigu tóku kolar sínar, men tóku ikki lýsi við sær. Men tær vitigu tóku lýsu við sær í kerum sínum afturat kolum teirra.

Fólk vóru kanska skelkað yvir, at hitt hátíðarliga bíbliumálið nú var vorðið roykstovutos.

At atfinningarnar úr Føroyum hava tikið fast hjá Schroter er einki at ivast í.

Innan kirkjuna her á landi hava fleiri mætir menn stríðst fyrri rættinum hjá móðurmálinum. Umframt Schroter, kann nevast: V. U. Hammershaimb, A.C. Evensen, J. Dahl o.s.fr. Hetta eru menn ið hava sett varðar eftir seg, føroyskum máli at frama.

Av tí at Victor Danielsen stóð uttan fyrri fólkkirkjuna kundi hann sum blaðungur fara undir at týða og útgeva sálmar, bókur, o.s.fr. uttan at biðja nakrar um loyvi. Hetta var ein grundlógargrýgjaður rættur. At vera leysur av einum siðbundnum stovni hevur verið ein fyriminur í hesum sambandi.

Victor fer undir verkið

Á vár 1934 fór Victor undir at umseta Nýggja Testamentið og varð tað útgivið í 1937. Málbúin lá ógvuliga tætt uppat talemálinum og hesum fýltust málmenn at. Sjálvur segði Victor seg at hava verið í eini tvístöðu viðvíkjandi málbúnanum. Eitt fornt, mergjað og ramligt bíbliumál verður av mongum mett sum betur

Victor Danielsen umsetti 18 bókur umframt bíbliuna 2 ferðir. Hann týddi umleið 1000 sálmar til føroyskt. Umframt týðingararbeiði skrivaði og yrkti hann sjálvur ørgrynna av sálum, bókum, smáritum, o. s. fr.

málrokt, men Victor ynskti at geva vanligu føroyinginum eitt nýggja testamenti ið ikki tóktist fremmant frá gerandismálinum. Sama ár í 1937 fór hann undir at umseta gamla testamentið og í 1939 varð øll bíblían send til Noregs til prentingar.

Prentsmiðjan í Oslo fór undir arbeiðið og útvið 100 blaðsíður vóru sendar til Føroyar til rættlestur tá týskarar hersestu Noreg. Tá kríggjð var av kundið prentingin takast uppافتur, men tá avgjórði Victor at vreka tað gomlu umsetingina og gera eina nýggja. Hon varð prentað í Føroyum og kom út 19. mars 1949.

Samanber ein Nýggja Testamentið frá 1937 við 1949 so er málið so mikið nógv broytt, at talan kann ikki vera um eina endurskoðaða útgávu, men heldur eina nýggja umseting. Málsliði búin í 1949-útgávu er fornar og treystari enn frá 1937, og hevði harvið flutt seg nakað í mun til talemálið.

Í dag tykjast flestøll at vera samd um at broytingin var til tað betra. Victor var málkonur og hevði stóran áhuga fyrri máli. Hann kendi ikki frummálini, men týddi bíbliuna úr danskum, norskum, svenskum, ís-

William Tyndale umsetti bíbliuna til enskt og varð hon útgivin í 1535. Árið eftir bótti Tyndale við lívinum fyrri sitt umseting-ararbeiði